

CUPRINS

INTRODUCERE	9
--------------------------	----------

Capitolul 1

Filosofia ca mod de viață. Surse metodologice ale consilierii filosofice...... **15**

1.1. Filosofie – filosof – filosofare. O arheologie a conceptului.....	16
1.2. Iubirea de înțelepciune. Axioma unei vieți autentice. Antichitatea greacă și resursele prime.....	19
1.2.1. Socrate. Cunoaștere, (ne)cunoaștere, (re)cunoaștere, (re)naștere în arta moșitului.....	21
1.2.2. Platon. Navigarea între rațional și irațional.....	27
1.2.3. Ternarul fericirii: libertate – alegere – stăpânire de sine. Perspectiva aristotelică.....	32
1.2.4. Actualitatea filosofiei epicureice.....	39
1.2.5. Filosofia stoică. Știința raționalității.....	43
1.3. Con-știința filosofică. Metafizica consilierii. Filosofia modernă.....	48
1.3.1. Viziunea metafizică a ființei.....	49
1.3.2. Logica interioară a ființării.....	53
1.3.3. Revelația transcendențială a devenirii.....	55
1.4. Pattern-urile filosofice românești – referințe în practica autohtonă.....	56

Capitolul 2

Practica filosofică și consilierea. Concepte cheie în consilierea filosofică...... **65**

2.1. Interdisciplinaritate în procesul de hemografiere.....	66
2.1.1. Puncte de legătură între filosofie și terapiile cognitive.....	68
2.1.2. Interferențele filosofiei cu psihanaliza.....	70
2.1.3. Psihologia umanistă și filosofia.....	72
2.2. Registre ale filosofării în consilierea filosofică.....	75
2.2.1. Articulațiile gândirii filosofice.....	75
2.2.2. Geneze ale lumii interioare.....	82
2.3. Formarea și consilierea hemografului contemporan. Modele paideice ale devenirii.....	88
2.3.1. Apariția consilierii filosofice.....	88
2.3.2. Educație, filosofie și consiliere.....	90
2.3.3. Filosofia și rolul paideic al acesteia.....	91
2.3.4. Programele de educație filosofică pentru copii și dezvoltarea personală.....	93

Capitolul 3

Abordări, tehnici și proceduri în consilierea filosofică	99
3.1. Intercesiunea filosofiei și suportul epistemic	100
3.2. Regularități discursive și dezvoltarea metodei	102
3.2.1. Limitele nemărginite ale libertății interioare	105
3.2.2. Calea acceptării și integrarea tuturor polarităților.....	107
3.2.3. Stăpânirea de sine o exersare neconținută a limitelor	111
3.2.4. Arta măsurii. Autosuficiență, prudență și recunoștință.....	115
3.2.5. Înțelepciunea. Metafizica hemografiei omului contemporan.....	119
3.2.6. Construcția, deconstrucția și reconstrucția sensului	121
3.3. Metode privind consilierea filosofică a copiilor.....	125
3.3.1. Particularități în consilierea filosofică a copiilor	125
3.3.2. Mecanisme cognitive ale filosofării în consilierea copiilor	132

Capitolul 4

Praxiologia consilierii filosofice a copiilor și adolescenților	141
4.1. Dobândirea virtuților – misiune și viziune în educarea copiilor	142
4.2. Jurnal al practicilor de filosofare. Studiu investigativ.....	147
4.3. Regăsirea unei vieți autentice. Studii de caz.	152
4.4. Reziliență și confort emoțional în pandemie prin consiliere filosofică. Studiu experimental.	160
4.5. Unitatea formelor – rezultatul căutărilor. Studiu comparativ între consilierea psihologică și filosofică.....	167
CONSIDERAȚII FINALE	179
REFERINȚE.....	183
REFERINȚE BIBLIOGRAFICE ON-LINE.....	191
LISTA FIGURILOR.....	193
LISTA TABELELOR.....	195
ANEXE	197

INTRODUCERE

Trăind într-o lume a provocărilor, consilierea filosofică readuce în atenția practicienilor rolul important al filosofiei în viața omului prin puterea transformatoare a acesteia asupra întregii vieți, „ea înalță individul de la o viață lipsită de autenticitate, umbrită de ignoranță și hărțuită de griji, la una cu adevărat autentică în care dobândește o conștiință de sine superioară, o viziune clară asupra lumii, pace lăuntrică și libertate”.¹

Demersurile gnoseologice întreprinse în ultimele decenii, necesită punerea în valoare a rolului practicii filosofice, alături de intervenția psiho-socială sau terapeutică. Prin asumarea unei cercetări de tipul „theōría – práxis” lucrarea de față își propune:

- o incursiune în istoria filosofiei, ținând seama de dimensiunea românească a existenței, în vederea identificării unor direcții de abordare, metode, tehnici, resurse ale consilierii filosofice și evaluarea eficienței acestor practici prin prezentarea unor studii de caz;
- identificarea demersurilor specifice filosofării (interogare, examinare, reflectare, disputare, contemplare) antrenate în dobândirea artei de a trăi, care și-au dovedit eficacitatea în drumul parcurs pe căile înțelepciunii, în vederea construirii identității procesului de consiliere filosofică;
- definirea reperelor axiologice (libertate, acceptare necondiționată, recunoștință, stăpânire de sine, înțelepciune) în contextul reconectării diferitelor abordări de filosofare și evidențierea rolului, pe care scrierea cu sine îl are în vederea întrupării conștiinței morale în conduita hemografului la vârsta copilăriei sau a adolescenței;
- investigarea modalității de conceptualizare a procesului de intervenție filosofică și evaluarea comportamentului de căutare a suportului de consiliere filosofică prin elaborarea, aplicarea unui chestionar în acest sens;
- testarea impactului unui program de consiliere filosofică în ceea ce privește asigurarea stării de confort emoțional și a rezilienței în context pandemic;
- compararea eficienței unui program de consiliere filosofică, în raport cu consilierea psihologică cu privire la dezvoltarea socio – emoțională a adolescenților.

¹ Pierre Hadot, *Philosophy as a way of life. Spiritual. Exercises from Socrates to Foucault*, Editura Blackwell, 1995, p. 83.

Așadar, obiectivul general este stabilirea rolului filosofiei în practica consilierii, alături de intervenția psiho-socială sau terapeutică.

Ținând cont de rolul și noutatea termenului dorim ca mai întâi să definim hemografia și hemograful. Am folosit termenul lui Nichita Stănescu², deoarece am considerat că acesta definește cel mai bine ideea de consiliere filosofică. Spre deosebire de alte tipuri de consiliere și intervenție psiho-socială, consilierea filosofică are o componentă importantă de autoanaliza și de reconstrucție a sinelui, în vederea asigurării echilibrului emoțional. Hemografia în această situație nu este un act artistic, ci o intervenție profundă asupra sinelui. Hemograful este fiecare dintre noi, în momentul în care în încercarea de a se (re)găsi prin autoanaliză, se (re)scrie ca ființă. Prin procesul de consiliere filosofică noi urmărim ca persoana în căutare de sine să devină hemograf – persoană ce se rescrie pe sine. Chiar dacă în această lucrare folosim termenul client, pentru persoana aflată în procesul de consiliere, obiectivul nostru și imaginea pe care o avem despre acesta îl apropie mai mult de un căutător de sine.

Structurată pe patru capitole, lucrarea de față unifică scrierile filosofiei antice și moderne, cu demersurile cercetării științifice contemporane specifice practicii de consiliere filosofică, într-o viziune interogativă, reflexivă. Explorarea perspectivelor filosofice și psihologice ale consilierii a relevat rolul trans(formator) al articulațiilor gândirii (interogare, reflectare, examinare, argumentare, contemplanță), ce restaurează universul interior al libertății, acceptării, stăpânirii de sine, recunoștinței. Sinergia vremuire – troienire – rostuire – înfinire reprezintă ciclul ființei și al devenirii în tiparele filosofice românești³. În suișul anevoios al devenirii, omul descoperă arta de a trăi prin căutarea *întru* ființă, găsirea bunei rostuirii a vieții, transgresia dincolo de vremi – vremuri, sau învremuirea – „împlântarea omului cu rostul său, așadar devenirea întru ființă”⁴. Troienirea nu este doar expresia mai blândă a insuportabilului lumii, e simbolul unificării, totalizării perspectivelor, un

² „A venit îngerul și mi-a zis: de atâta amar de vreme te veghez ca să ajungi om de știință și tu până acum nu ai inventat nimic! Cum să nu; am inventat; numai că știința pe care eu am creat-o este atât de subtilă, încât uneori se confundă cu firescul. Ea se numește hemografia, adică scrierea cu tine însuși. Această scriere încearcă să oprească în loc ceea ce nu poate fi oprit niciodată în loc; starea fericirii, adică. Speranța secretă a celui care există, adică Pricina secretă de a exista a celui care există, [...] Hemografia este abstractă și practică totodată. Te scrii pe tine pe dinăuntru sufletului tău mai întâi, ca să poți la urmă să scrii pe dinafară sufletele altora.”, vezi Nichita Stănescu, „Hemografia”, *România literară*, Nr. 16, 1973.

³ Constantin Noica, *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, Editura Eminescu, București, 1987, pp. 20-81.

⁴ *Ibidem*, p. 58.

proces transformator al cantității în calitate⁵. Cunoașterea, regăsirea ființei, reconstrucția unității ființă – lume printr-un proces de raționalizare, cugetare, interogare, reflectare, disputare, examinare este simbolul transmutației exteriorului în interior. Căutarea întru rost – vremi – troieni configurează urcușul pe scara virtuților, rezistența în haosul acestei lumi, prin introspectare și inspectare a valorilor, virtuților dobândite. Înfinirea semnifică re(găsirea) sinelui și a sensului experiențelor trăite, printr-un proces permanent de construcție, deconstrucție și reconstrucție, e forța eliberatoare din tenebrele existențiale și fixarea eternității în orizontul mundan prin asumarea unor repere axiologice.

Mucenicia unei vieți autentice, a hemografului contemporan, începe printr-o incursiune în istoria filosofiei, descoperind că ființarea își are originea în maieutica socratică, filosofia stoică, epicureică, în modelul celor patru cauze aristotelice, respectiv doctrina act – potență, în hermeneutica raționalului cu iraționalul, a inconștientului cu conștientul, potrivit perspectivei lui Platon. Astfel, primul capitol, „*Filosofia ca mod de viață. Surse metodologice ale consilierii filosofice*” este o cartografiere a abordărilor filosofice oglindite de-a lungul timpului, în practica consilierii – ancore ale experienței găsirii sensului. Eficacitatea perspectivei socratice, aristotelice, demonstrată prin studiile de caz prezentate în ultimul capitol, având în vedere problemele contemporane relevă faptul că vremuirea nu este altceva decât devenirea întru ființă și devenirea întru devenire. Verificate de-a lungul atâtor generații, practicile filosofării sunt prescripții terapeutice garantate la dilemele existențiale ale omului. Prin textele din filosofia modernă hemografia ne apropie de metafizică, dezvoltând o logică interioară a ființării și devenirii. Ea este con(știința) filosofică. Pattern-urile filosofice românești dezvăluie ciclul ființării în raport cu particularitățile poporului român, constituind puncte de referință în practica autohtonă a consilierii.

Capitolul „*Practica filosofică și consilierea. Concepte cheie în consilierea filosofică*” este o încercare de creionare a procesului de hemografiere, prin definirea conceptelor cheie, a demersurilor de filosofare antrenate în dobândirea artei de a trăi și identificarea practicilor, care și-au dovedit eficacitatea în drumul parcurs pe căile înțelepciunii. Între pilonii iubire – înțelepciune, știință – conștiință, filosofia a parcurs un drum lung utilizând o gamă largă de strategii și metode, iar un periplu al practicilor filosofării a pus în evidență demersuri cognitive specifice: interogarea, reflectarea, dialectica, argumentarea, examinarea, contemplarea. Resorturile cognitive și resursele filosofice antrenate în rezolvarea diferitelor problemele sau dezvoltarea personală a individului, *rostuieste* filosofia în practica consilierii. Studiul

⁵ *Ibidem*, pp. 73-80.

experimental, prezentat în ultimul capitol justifică rolul demersurilor cognitive specifice filosofării în asigurarea rezilienței și a confortului emoțional în pandemie.

Pornind de la definirea reperelor axiologice, ce se constituie ca regularități discursive în procesul consilierii filosofice, al treilea capitol „*Abordări, tehnici și proceduri în consilierea filosofică*” descrie particularitățile consilierii filosofice ale copiilor și mecanismele cognitive ale filosofării la această vârstă. Omul autentic se zămislește prin asumarea unor valori precum: libertate, acceptare, recunoștință, stăpânire de sine, înțelepciune, găsirea sensului. Reîntors la izvoare, având vocația medierii, hemograful contemporan se dovedește a fi un constructor de punți între diversele imagini ale eului (imaginea perceptivă, socială, lingvistică, rațională, pulsională). Explorarea, examinarea, reflectarea, disputarea, construcția și reconstrucția imaginii despre sine sunt demersuri filosofice care se impun, dacă există clivaje între diferitele fațete ale eului. Unificarea contradicțiilor nu este un simplu proces de dez(legare) a hermeneuticii raționalului – iraționalului, plăceri – reguli morale; este un proces anevoios al îm(pot)molirilor, al în(cerc)ărilor eșuate. Astfel, troienirea este metamorfozantă, simbolizând unificarea perspectivelor, transformarea dificultăților în oportunități, a limitelor în perspective, a cantității în calitate.

Binomul act – potență relevă firea omului, ca modalitate de manifestare a ființei și totodată expresie a desăvârșirii fără sfârșire, a *Infinirii*. Plecând de la acest deziderat, capitolul „*Praxiologia consilierii filosofice a copiilor și adolescenților*” subliniază rolul virtuților în formarea tinerilor, necesitatea dezvoltării abilităților de filosofare, ca mecanisme cognitive esențiale în asigurarea unei stări de bine. Valoarea acestei lucrări rezidă în diversitatea metodelor cercetării științifice: studiu de caz, experiment, abordare comparativă, demers investigativ. Astfel, eficiența procesului de consiliere filosofică este demonstrată atât prin aplicarea unui chestionar cu privire la practicile de consiliere filosofică (probleme vizate, forme de organizare, obiective, demersuri, resurse), cât și prin experimentul realizat în context pandemic, referitor la impactul consilierii filosofice pentru asigurarea rezilienței. Studiile de caz prezentate sunt modele de aplicare ale perspectivelor filosofiei antice la problemele contemporane. Abordarea comparativă a procesului de consiliere psihologică și filosofică asigură unitatea formelor, fiind rezultatul căutărilor îndelungate. E revelația interogațiilor, cunoașterea transgresivă, găsirea sensului.

O abordare transdisciplinară, care își propune să treacă dincolo de structura clasică a unei cercetări științifice – aspecte teoretice, metodologie, rezultate – în încercarea de coroborare a perspectivelor filosofice, psihologice, teologice, impune lexicografia noțiunilor și conjugarea interacțiunilor, a interdependențelor dintre domeniile cunoașterii, într-un proces de contemplare și acțiune.

Lexicon al conceptelor utilizate:

- *consilierea* – dialogul despre sine și cu sine, un demers științific al alternării întrebărilor și răspunsurilor, într-un proces de reflectare, argumentare, cugetare;
- *hemografia* – procesul de scriere cu sine prin definirea ființei și descifrarea logicii interioare a ființării; e conștiința transgresiei multiplelor niveluri ale devenirii; autoconsilierea;
- „*theōría*” – ipostaza contemplativă, bazată pe cunoaștere și acțiune, care asigură consonanța cu absolutul, unificarea;
- „*práxis*” – acțiune, activitate, alegere deliberată, aspirație călăuzită spre (de)liberare și (e)liberare;
- *transdisciplinaritate* – „știință – conștiință”, arta descoperirii punților, un proces natural de colaborare între științe, „o modalitate eficientă de dialog inter – disciplinar, fundamentat pe permisivitate, libera circulație, deschidere față de nou”⁶;
- *cunoaștere transgresivă* – o cunoaștere care traversează înspre un dincolo, prin introspectare, inspectare și unificarea perspectivelor;
- *unificarea* – (inter)acțiunea dintre imaginarul perceptiv, social, lingvistic, rațional, pulsional⁷, legătura între nivelurile ființei, necesară ființării;
- *starea T* – între actualizare și potențializare, urmând logica terțului inclus, starea T⁸ e echilibrul asociat descoperirii individualității, dincolo de multiplicitate prin unificarea perspectivelor despre sine și lume, e acceptarea antinomiilor, ce se transfigurează în alte tensiuni, coexistența armoniei și a contradicțiilor, „într-o efervescență a închipuirii dătătoare de sens”⁹, asigurând urcușul pe scara virtuților, (de)săvârșirea;
- *găsirea sensului* – construcția, deconstrucția și reconstrucția imaginarului, un proces nestăvilat al căutării – tulburării – revelării sinelui.

⁶ Dan Gabriel Sîmbotin, „Este transdisciplinaritatea o soluție viabilă la problema unității științei?”, *Revista de Filozofie, Sociologie și Științele Politice*, Nr. 2 (147), 2008, p. 37.

⁷ Dan Gabriel Sîmbotin, *Imaginarul. Construcția și deconstrucția lumii*, Institutul European, Iași, 2016.

⁸ Stephane Lupasco, *Logica dinamică a contradictoriului*, Editura Politică București, 1982, pp. 83-109.

⁹ Lucian Blaga, *Trilogia culturii*, Editura Humanitas, București, 2011, p. 48.

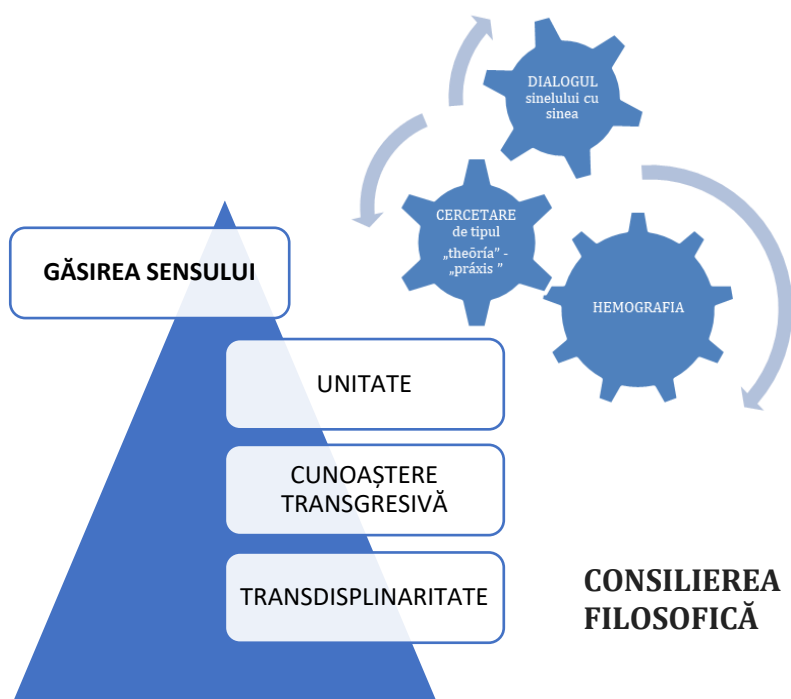

Figura 1 Lexicon în consilierea filosofică

Clarificările conceptuale sunt ingredientele esențiale în creionarea originalității temei, asigurând transmisiunea informației, fiind nu doar o oportunitate de reflectare, ci catalizatorii unui alt nivel de înțelegere, îndeplinind rolul de terț inclus.

Itinerariul cunoașterii științifice transdisciplinare al căutătorilor de sens și raționalizarea a ceea ce părea neraționalizabil – o intuiție simbolică, semn al zborului lăuntric, spre desăvârșire, dorința de a explora necunoscutul, de a descoperi în vestigiile filosofiilor antice sau moderne, prescripții terapeutice la frământările lumii contemporane, gândirea dihotomică, atitudinea reflexivă, de introspectare, inspectare și unificare a perspectivelor au fost catalizatorii logos-ului lucrării elaborate, un logos al transfigurării, o hermeneutică a pasiunilor inimii și iluminării minții, o experiență hemografică.

Capitolul 1

Filosofia ca mod de viață.
Surse metodologice ale consilierii filosofice.

*„Vremuirea
este devenirea întru devenire.”¹⁰*

¹⁰ Constantin Noica, *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, Editura Eminescu, București, 1987, p. 58.

1.1. Filosofie – filosof – filosofare. O arheologie a conceptului.¹¹

Prin asumarea unei cercetări de tipul „theōria – práxis” lucrarea de față își propune: definirea conceptelor cheie, a demersurilor de filosofare antrenate în dobândirea artei de a trăi și identificarea practicilor, care și-au dovedit eficacitatea în drumul parcurs pe căile înțelepciunii. E o ipostază contemplativă, alegere deliberată, aspirație călăuzită spre o viață autentică.

Asemenea arheologului, care deduce din anumite vestigii profilul obiectului cercetat, o investigație a originii gândirii filosofice asigură cartografierea practicilor filosofice și delimitarea identității procesului de consiliere filosofică. Între pilonii iubire – înțelepciune – conștiință, arheologia conceptuală încorporează de-a lungul axei temporale practici diverse, care angrenează însă, aceleași mecanisme cognitive de: interogare, meditare, reflectare, disputare, argumentare, investigare și examinare, deliberare, eliberare, contemplare. Astfel, originea filosofiei o regăsim de fapt, în asumarea demersului de filosofare, ceea ce ne permite să conchidem conform spuselor lui Platon: filosofia e „suișul sufletului către locul inteligibilului”¹².

În încercarea de a da sens interogațiilor suscitade prin conștientizarea discordanței dintre dorințele individului și realitățile existențiale, demersul filosofării a parcurs un drum lung de la uimire la contemplare și eliberare. Oglinda timpului reflectă filosoful – filosofia – filosofarea în diferite ipostaze. Identificarea acestora constituie punctul de plecare în definirea particularităților consilierii filosofice și a practicilor acesteia.

Perspectiva socratică descrie filosoful ca *cel ce știe că nu știe*, dar care iscodea lucrurile până în cele mai intime înțelesuri ale lor. Introspecția – interogarea – ironia constituie tripartitul filosofării. Socrate întruchipează tragedia hemografului contemporan. Schimbarea apare ca o libertate asumată în fața dramelor. Conținutul cunoașterii socratice e certitudinea unei alegeri, a unei decizii, a unei inițiative. E cunoașterea a ceea ce trebuie preferat. Înseamnă a ști să trăiești. E cunoașterea valorii¹³. Dialectica socratică pune în antiteză moralitatea – rațiunea, individul – lumea, astfel se constituie ca demers terapeutic în fața conflictului dintre cele două moduri paradigmatică ale omului de a fi. În maieutica socratică, filosoful este cel care creează contextul necesar pentru descoperirea adevărului, a binelui; relația dintre discipol și maestru fiind una de parteneriat, implicare activă, însă trans(formatoare).

¹¹ Text publicat – „Consilierea și practica filosofică” în *Prolegomene*, Revista Școlii Doctorale Științe umaniste, Baia Mare, Nr. 3, 2020, pp. 128-135.

¹² Platon, *Republica*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 130.

¹³ Pierre Hadot, *Ce este filosofia antică?*, Editura Trei, București, 2020, pp. 57-59.

Potrivit lui Hegel, adevărata filosofie înseamnă cunoaștere în doctrina platoniciană, un demers, care parcurge mai multe trepte: senzorială, rațională, metacognitivă:

„Astfel, el stabilește că prima modalitate de cunoaștere este cea sensibilă; o alta este reflecția, în măsura în care aceasta introduce gândirea în conștiința inițial sensibilă. Și aici, spune el, este locul în care apare în general știința; ea se bazează pe gândire, pe stabilirea principiilor, fundamentelor, ipotezelor generale. La mijloc, se află cunoașterea rațională, reflecția concluzivă, cunoașterea reflexivă care-și alcătuiește pe această bază legi universale și genuri determinate. Dar cunoașterea supremă o constituie gândirea în sine și pentru sine, care este orientată către ceea ce este suprem.”¹⁴

Filosofarea e drumul ascetic spre lumină, care poate să ia forma unui demers mitologic, e o hermeneutică a unificării raționalului cu iraționalul, e oglindirea antagonică a reflecției intelectuale și experienței mistice. Eliberarea din tenebrele existențiale, se realizează prin taina mitologiei, care ne învăluie într-o experiență revelatoare, dar care se constituie într-un logos ce ne plasează pe o limită a inteligibilului și sensibilului. Cunoașterea înseamnă totodată o atitudine rațională, (e)liberatoare în fața morții:

„Căci un filosof va avea credința de neclintit că numai acolo are să aibă parte de cunoașterea pură, acolo și nicăieri altundeva. Și, dacă e așa, n-ar fi din partea unui asemenea om, cum spuneam adineauri, o gravă inconsecvență dacă s-ar teme de moarte?”¹⁵.

Așadar, filosofia este procesul de pregătire pentru moarte. Semnifică totodată „a dobândi moartea pasiunilor, care nu este altceva decât medicație a sufletului”¹⁶. Însă, filosofia nu este doar cunoaștere. Este iubire. Iubirea de înțelepciune. Aspirația spre frumos. Năzuința spre cele mai înalte orizonturi ale cunoașterii. Dârzenie în asumarea valorilor morale. Urcușul spre desăvârșire, implică două planuri: al atracției către tot ceea ce este etern, către un dincolo care oferă unitate, echilibru vieții și planul iubirii, ca aspirație spre ideal, esența însăși a frumosului.

Filosofia – filosofarea este atitudinea adoptată în fața provocărilor lumii, surprinsă de Platon în portretul schițat filosofului:

„[...] veșnic sărac mereu în lipsă de ceva, năzuiește în tot chipul să dobândească lucruri frumoase și de preț, că este dârz, plin de avânt, născocind mereu câte ceva ca să-și

¹⁴ Hegel, *Lecții despre Platon*, Editura Humanitas, București, 1998, pp. 30-31.

¹⁵ Platon, *Phaidon*, Editura Humanitas, București, 2011, p. 55.

¹⁶ David Armeanul, *Introducere în filosofie*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1977, p. 76.

atingă țelul, setos de cunoaștere și știind s-o dobândească, filosofând tot timpul, [...] nu s-a născut ca să fie nepieritor, dar nici muritor, [...] uneori este înfloritor și plin de viață, apoi moare că să învie din nou, [...] el se află la mijloc între știință și neștiință.”¹⁷

Neajunsurile relevate în ținuta vestimentară sunt compensate de bogăția cunoașterii, vivacitatea manifestată, dorința nestăvilită de a da sens vieții. Entuziasmul, ingeniozitatea, perseverența, exercițiul permanent asigură ciclicitatea devenirii filosofice. Filosofia este așadar, deprinderea meșteșugului hemografierii prin examinarea și reflectarea asupra experiențelor trăite, interogarea sinelui, contemplarea rostului vieții, o exersare neconținută a virtuților. E săvârșirea nemăsurată a unor prescripții ale devenirii. Descoperirea artei măsurii. Educația spre desăvârșire. Însă rolul ei, nu este doar acela de a conferi plenitudine, autenticitate vieții individuale, ci și acela de a asigura armonie, consistență vieții colective pe principiul dreptății, adevărului, binelui. În acest context, dialogul este „singurul mijloc, în stare să adune laolaltă piesele unui puzzle risipit, ce, odată pus în ordine, relevă miracolul unei lumi ce nu putea fi înțeleasă altfel.”¹⁸ Este instrumentul unității în multiplicitate. Exercițiile filosofice nu urmăresc doar dobândirea unor virtuți (curaj, dreptate, înțelepciune, cumpătare), ci „asemănarea cu Zeul înseamnă să devii drept și pios având înțelepciune”¹⁹.

„Toți oamenii poartă în fire aspirația de a ști”²⁰ susține Aristotel. Observarea lumii înconjurătoare este dovada dorinței înnăscute de a cunoaște: „Filosofia se naște din uimirea noastră dinaintea minunățiilor naturii și ale vieții. Și totuși mai există și o altă sursă a ei, extrem de evidentă la Aristotel, ca și la oricare alt filosof: anume opoziția, adversitatea chiar față de «uimirile» altor gânditori.”²¹ Motorul adevăratei științe este dorința de a explora necunoscutul, de a scăpa de ignoranță, iar cugetarea filosofică este procesul transformator. În fața dilemelor existențiale, ființa umană caută răspunsuri. Caută adevărul, rațiunea de a fi a lucrurilor. Astfel, filosofia ajunge să fie numită știința adevărului:

„Căci finalitatea științei teoretice este adevărul, în timp ce finalitatea ființei practice este acțiunea. Or, chiar dacă, oamenii preocupați de practică cercetează felul cum stau lucrurile, ei nu examinează eternul, ci relativul și prezentul. Iar adevărul nu-l cunoaștem fără rațiunile de a fi ale lucrurilor.”²²

¹⁷ Platon, *Banchetul*, Editura Humanitas, București, 2006, p. 135.

¹⁸ Marius Dumitrescu, *Platon în oglinda timpului. Periplu în antropologia filosofică*, Editura Edict, Iași, p. 198.

¹⁹ Platon, *Theaitetos*, Editura Humanitas, București, 2013, p. 123.

²⁰ Aristotel, *Metafizica*, Editura Humanitas, București, 2007, p. 55.

²¹ *Ibidem*, p. 27.

²² *Ibidem*, p. 104.